

Alumnat d'origen estranger

Educació intercultural

Generalitat de Catalunya
Departament d'Ensenyament

Suport lingüístic i social en aules
multilingües

Educació intercultural

Suport lingüístic i social en aules multilingües

Servei de Suport a la Comunitat Educativa
Departament d'Ensenyament. Generalitat de Catalunya

Gener de 2016

Darrera actualització: juliol de 2018

Els continguts d'aquesta publicació estan subjectes a una llicència de Reconeixement-No comercial-Compartir 4.0 de CreativeCommons. Se'n permet còpia, distribució i comunicació pública sense ús comercial, sempre que se n'esmenti l'autoria i la distribució de les possibles obres derivades es faci amb una llicència igual que la que regula l'obra original.

La llicència completa es pot consultar a:

<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/deed.ca>

Índex

1. Introducció	4
Educació intercultural	4
2. Presentació.....	6
Objectius	6
Continguts	6
Destinataris	7
Orientacions i recursos.....	7
3. Decàleg.....	8
4. Desenvolupament del currículum des d'una perspectiva intercultural.....	9
5. Concreció d'estratègies inclusives en relació al tractament de la diversitat a l'aula.....	12
Metodologies inclusives.....	12
6. Gestió i resolució positiva de conflictes derivats de les diferents manifestacions culturals i religioses	18
7. Impuls de la interacció entre tot l'alumnat en les activitats extraescolars i el lleure educatiu....	21
8. Planificació d'actuacions de reconeixement de les llengües familiars dels alumnes i la diversitat lingüística	22
9. Alguns elements per a la reflexió.....	24
10. Altres recursos.....	25
11. Bibliografia	27
Annex: Treball cooperatiu.....	28
Elements essencials a incorporar a l'aula per a una bona cooperació	28
Els rols del docent i de l'alumnat	30
El procés del treball cooperatiu	31
Tècniques d'aprenentatge cooperatiu.....	32

1. Introducció

Els alumnes d'origen estranger es troben amb el repte d'haver d'aprendre la llengua que vehicula l'aprenentatge i, a la vegada, aprendre els continguts curriculars de totes les àrees i matèries. Així mateix, l'èxit educatiu d'aquest alumnat sovint està relacionat amb elements personals, relacionals i contextuals que els centres, en la mesura de les seves competències, han d'atendre.

Per fer-ho, els centres han de donar la resposta organitzativa i metodològica més adequada per garantir l'aprenentatge de la llengua, l'accés al currículum comú i els processos de socialització d'aquests alumnes. En aquestes decisions i en l'aplicació de les mesures que se'n desprengui, han d'intervenir tots els membres de l'equip docent, sense excloure que pugui haver-hi un docent o tutor de suport lingüístic que hi tingui més dedicació.

Per tal d'afavorir el suport lingüístic i social als alumnes d'origen estranger, el Departament d'Ensenyament ha elaborat una sèrie d'orientacions i recursos que es poden trobar a la pàgina de la Xtec [Suport Lingüístic i Social](#), dels quals forma part aquest document.

Educació intercultural

L'educació intercultural és una resposta pedagògica a l'exigència de preparar la ciutadania perquè pugui desenvolupar-se en una societat plural i democràtica. Té com a finalitat última la igualtat en drets, deures i oportunitats de totes les persones, i el dret a la diferència en un marc de valors convivencials compartits. L'educació intercultural promou espais d'inclusió basats en la igualtat i la necessitat de compartir uns valors comuns que ajudin a conviure en una mateixa comunitat. També promou l'ús de la llengua catalana en un marc plurilingüe com un element de cohesió i igualtat d'oportunitats.

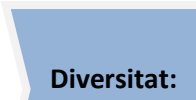
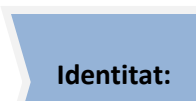
L'educació per a la convivència s'ha de basar en les relacions de confiança i reconeixement mutu, la construcció d'una identitat autònoma múltiple i d'una identitat col·lectiva per part de cada individu, i el compromís i l'esforç per relacionar-se positivament. No és suficient partir d'un context de tolerància, ja que aquest concepte no implica necessàriament la construcció compartida basada en el diàleg i el respecte mutu. Cal avançar cap a un context intercultural que atengui la convivència i la cohesió social en clau d'igualtat i dret a la diferència.

Aquesta incorporació a les aules de persones d'origen estranger ofereix una bona oportunitat per construir una visió del món més d'acord amb la realitat present, respectant i valorant les diferències i ressaltant allò que ens fa més iguals que diferents. En aquest sentit, és convenient que els centres planifiquin actuacions de sensibilització i formació en educació intercultural per a tota la comunitat educativa, en especial per al claustre de professors i així poder compartir el mateix concepte d'interculturalitat i optimitzar els esforços i els recursos esmerçats. En aquest sentit el Departament d'Ensenyament ha elaborat una sèrie

d'orientacions i recursos que es poden trobar a <http://xtec.gencat.cat/ca/projectes/intercultural/>.

Les àrees del currículum són les vies mitjançant les quals es fa el treball de reproducció i de producció cultural, i són els eixos que organitzen i vertebreren el temps escolar, i el treball de professorat i alumnat. La inserció de la interculturalitat a totes les àrees del currículum no s'ha de plantejar ni com una feina d'addició a un currículum, ni com una feina de substitució d'uns continguts més o menys inadequats per uns altres de més adients, sinó com una "mirada" diferent, com un "enfocament" més inclusiu i més just.

Els tres eixos bàsics sobre els quals s'ha de bastir l'educació intercultural són els següents:

Igualtat:	Garantir una educació bàsica i de qualitat per a tothom. Una educació més eficaç i més integradora, amb altes expectatives per a tothom, que ens iguali en oportunitats.
Diversitat:	Educar per aprendre a conviure en societats plurals i complexes, comprendre el món en tota la seva diversitat, compartir valors, valorar tothom i, per tant, també la seva llengua i cultura, remarcar allò que ens fa iguals, gestionar de forma positiva els conflictes i participar en un projecte de futur compartit.
Identitat:	Educar per contribuir a la construcció de personalitats madures i responsables, d'identitat múltiple, amb arrels i sentit de pertinença al territori on viuen; capaces d'adoptar criteris que ajudin a prendre decisions i a gestionar complexitats.

Aquests eixos ens han de conduir a un espai de convivència i integració, entesa com el procés d'incorporació del conjunt de grups socials o culturals en una societat, des d'una perspectiva inclusiva. La integració comporta un conjunt d'actituds i actuacions que posen l'accent en allò que ens fa més iguals que diferents, i cerca valors compartits. Aquestes actituds i actuacions afecten i impliquen per igual a autòctons i nouvinguts.

L'educació intercultural hauria de considerar els objectius següents:

- Desenvolupar la consciència d'igualtat.
- Promoure el respecte a la diversitat.
- Potenciar la cultura del diàleg i la convivència.
- Acompanyar en el procés d'una construcció identitària múltiple.

2. Presentació

Objectius

L'objectiu d'aquest document és proporcionar orientacions i recursos en l'organització i gestió del suport lingüístic i social i estendre-ho a l'aula ordinària per:

- Acompanyar i orientar la integració escolar i social de l'alumnat.
- Facilitar la construcció d'identitats múltiples.
- Fer present i valorar les diferents cultures de l'aula des de les diferents àrees del currículum.
- Capacitar tot l'alumnat per viure i conviure en una societat plural.
- Gestionar els conflictes derivats de les diferents manifestacions culturals i de creences.

Continguts

En aquest quadern trobareu algunes orientacions que faciliten el desenvolupament dels [blocs](#), [les fases i les actuacions](#) per a la implementació del suport lingüístic i social en el centres educatius¹.

Els continguts concrets d'aquest quadern corresponen a:

- Bloc 2. Planificació i aplicació: Fase 2.3: planificar i aplicar la intervenció didàctica des d'una perspectiva intercultural amb les següents actuacions:
 - Concreció d'estratègies didàctiques per treballar la interculturalitat:
 - Desenvolupament del currículum des d'una perspectiva intercultural.
 - Concreció d'estratègies inclusives en relació al tractament de la diversitat.
 - Gestió i resolució positiva de conflictes derivats de les diferents manifestacions culturals i religioses.
- Bloc 4. Implicació de la família i l'entorn: Fase 4.2: promoure l'ús dels recursos que proporciona l'entorn per afavorir l'èxit educatiu, l'ús de la llengua catalana, l'educació intercultural i l'arrelament al territori dels alumnes d'origen estranger (OE) amb les actuacions següents:

¹ Vegeu apartat *Organització* de l'espai web <http://xtec.gencat.cat/ca/projectes/alumnat-origen-estranger/suport-linguistic-social/sobre-sls/presentacio/>

- Impuls de la interacció entre tot l'alumnat en les activitats extraescolars i del lleure educatiu.
- Planificació d'actuacions de reconeixement de les llengües familiars dels alumnes i la diversitat lingüística.

Destinatari

Aquestes orientacions van adreçades als centres que atenen alumnes d'origen estranger de primària i secundària incorporats plenament a l'aula ordinària i que no tenen com a llengua familiar cap de les llengües oficials a Catalunya i que es troben en alguna de les situacions següents:

- Alumnes de 1r i 2n de primària que han iniciat l'escolarització a Catalunya, però que tenen un coneixement molt limitat de les dues llengües oficials.
- Alumnes de cicle mitjà (CM) i cicle superior (CS) de primària i d'ensenyament secundari obligatori (ESO) que han superat els dos anys o, excepcionalment, els tres anys d'estada a l'aula d'acollida, i encara es troben en procés d'assoliment del domini del llenguatge acadèmic que es necessita per accedir al currículum.
- Alumnes d'origen estranger que, tot i haver estat escolaritzats a Catalunya en algun moment, han fet posteriorment part de l'escolarització en un altre sistema educatiu.
- Alumnes d'origen estranger que s'incorporen al sistema educatiu de Catalunya a l'ensenyament postobligatori.

L'educació intercultural, com a part integrant del currículum, ha de ser una eina que ajudi l'alumnat d'origen estranger a aprofundir el sentit de pertinença a l'aula, al centre i a l'entorn i, a la vegada, afavorir altes expectatives d'èxit educatiu.

Orientacions i recursos

Els recursos per al professorat sobre el suport als alumnes d'origen estranger es poden trobar a l'espai web <http://xtec.gencat.cat/ca/projectes/alumnat-origen-estranger/suport-linguistic-social/>

3. Decàleg

El **decàleg** següent recull algunes recomanacions bàsiques per atendre els alumnes de procedència estrangera:

1. **Reconèixer la necessitat de formació** específica per combatre els prejudicis i els estereotips.
2. **Generar altes expectatives** per a tots els alumnes.
3. **Disposar d'informació** sobre les característiques culturals i contextuals dels alumnes i les estratègies educatives que el centre preveu per donar respostes adequades a les diferents realitats.
4. **Posar en valor el multilingüisme** i fomentar l'aprenentatge de les llengües d'origen.
5. **Esforçar-se perquè totes les activitats d'aprenentatge siguin significatives** per a tots els alumnes, especialment per als dels grups minoritaris.
6. **Facilitar accions per al desenvolupament de la identitat múltiple** de cadascun dels alumnes.
7. Proposar actuacions específiques per fer conèixer, respectar i posar en valor la diversitat **cultural**, fent incidència en tot allò que ens uneix.
8. **Promoure els agrupaments heterogenis** dels alumnes com a element que afavoreix l'adquisició de coneixements a través de la interacció entre els alumnes alhora que beneficia el clima escolar.
9. **Promoure actuacions que fomentin l'esperit crític** de la pròpia cultura i la dels altres.
10. **Incentivar la participació dels alumnes** en activitats extraescolars i de lleure educatiu per fomentar la convivència en la diversitat i l'arrelament al territori.

4. Desenvolupament del currículum des d'una perspectiva intercultural

L'actual sistema educatiu és universal i integrador. Per aquest motiu cal posar a la pràctica metodologies i recursos més inclusius i més equitatius. El professorat ha de conèixer els recursos disponibles i més útils per a cada situació i context tenint en compte que els materials curriculars:

- Posin de relleu la necessitat d'aprendre a ser i aprendre a conviure.
- Proposin activitats que permetin aprendre a valorar i respectar la diferència.
- Ressaltin els valors compartits.
- Proposin activitats que tinguin en compte la necessitat d'identificar i eradicar estereotips i prejudicis, així com actituds discriminatòries.
- Exemplifiquin l'aplicació d'estratègies i metodologies socioafectives que permetin al professorat acompanyar l'alumnat, tant en la seva construcció identitària com en l'aprenentatge d'un civisme crític, respectuós i responsable.

Algunes consideracions a tenir en compte a l'hora de treballar amb materials didàctics (tant el text com les imatges i les activitats):

1. Models de vida social

**2. Participació en activitats i
accés als continguts**

3. Combatre l'etnocentrisme

**4. Prevenir continguts racistes
i sexistes**

1. Presentació adequada dels models de vida socials.

- Parlar de la globalització i reflexionar sobre aquest procés, i incloure de manera específica aportacions no occidentals, especialment d'aquelles presents a l'aula, evitant la valoració que es fa socialment d'una determinada activitat humana o d'un lloc de treball.
- Analitzar la realitat actual des d'una perspectiva crítica, a partir d'una anàlisi contextualitzada i complexa.

2. Orientacions i descripcions de procediments sobre com propiciar la participació de l'alumnat en activitats generals a l'aula i per a facilitar el seu accés als continguts que s'hi presenten.

- Presentar la informació a través de diferents canals: suport paper, suport digital, suport audiovisual...
- Presentar múltiples propostes i possibilitats d'expressió i implicació de l'alumnat en la tasca.
- Presentar tasques, exercicis i activitats d'avaluació de diferent nivell de complexitat en relació a uns mateixos continguts d'aprenentatge, sempre en el marc d'aules inclusives i com a vies d'accés al mateix currículum.
- Mostrar unes fites d'aprenentatge (sobre continguts i/o objectius educatius) formulades de manera força genèrica. Es pretén que tots i cadascun dels i de les alumnes de la classe progressin en l'assoliment d'aquestes fites.
- Promoure el treball en comú per a l'assoliment d'un mateix objectiu.
- Promoure activitats generadores d'empatia que permetin la identificació afectiva amb altri.
- Tenir en compte l'ús d'activitats lúdiques que permetin la creació d'experiències vivencials positives i enriquidores.
- Promoure activitats que permetin expressar les experiències vitals de tot l'alumnat, des del respecte i el valor a la diferència.
- Incloure "dilemes" donant pistes per avançar en la seva resolució. Cal educar en la complexitat, en l'anàlisi i en la capacitat de resoldre de manera raonada i igualitària els conflictes.

3.- Incloure exercicis que permetin a l'alumnat d'altres orígens mostrar els seus coneixements i habilitats (plantes d'altres continents, llengües...); facilitar, sempre que hi hagi ocasió, la incorporació activa de l'alumnat d'origen estranger.

- Combatre la idea etnocèntrica "si no saben el que nosaltres sabem, és que no saben". Reconèixer l'alumnat d'origen estranger com a portador de coneixement.
- Afavorir la idea que la presència de nou alumnat és positiva perquè augmenta la riquesa d'informació del grup.

4.- Evitar els continguts racistes, sexistes i discriminadors que pugui haver en els materials didàctics.

- Revisar els continguts i l'orientació dels materials per intentar eliminar estereotips i prejudicis (generalitzacions i interpretacions culturalistes, sexistes, homofòbiques, xenofòbiques...).
- Revisar els continguts i l'orientació dels materials per disminuir l'etnocentrisme ("descobertes", "nous mons", reducció de la història del món a l'àmbit occidental...).
- Recollir el protagonisme de les dones i dels grups culturalment minoritzats, al llarg de la història i en l'actualitat, en les diferents disciplines i àrees curriculars.
- Evitar la identificació entre tecnologia sofisticada i superioritat cultural.
- Posar de relleu la necessitat d'aprendre a ser i aprendre a conviure.
- Proposar activitats i exercicis que permetin aprendre a valorar i respectar la diferència.
- Ressaltar els valors compartits.
- Proposar activitats i exercicis que tinguin en compte la necessitat d'identificar i eradicar estereotips i prejudicis, així com actituds i comportaments discriminatoris o excloents per raons culturals, de gènere, o altres.
- Proposar activitats que permetin la identificació i valoració de diferents col·lectius, facilitant la construcció d'una identitat múltiple.

<http://www.xtec.cat/web/proyectos/intercultural/ambitsactuacio/curriculum>

En aquest espai web, hi trobareu orientacions didàctiques, estratègies i materials per treballar la interculturalitat des del currículum, amb exemplificacions concretes de diferents matèries: educació física, ciències socials, ciències naturals, literatura, treball de síntesis, matemàtiques i educació visual i plàstica.

5. Concreció d'estratègies inclusives en relació al tractament de la diversitat a l'aula

L'educació inclusiva és aquella que ofereix a tots els infants i joves altes expectatives d'èxit educatiu, independentment de les seves característiques, necessitats o discapacitats, i l'oportunitat de créixer conjuntament compartint experiències i situacions d'aprenentatge.

La inclusió suposa una millora evolutiva respecte a la idea d'integració. Quan es parla d'integració, es pretén facilitar a l'alumnat els suports necessaris perquè pugui participar en el programa del centre educatiu. Es posa l'accent, doncs, en l'adaptació de l'alumnat al centre. La inclusió pretén, en canvi, que siguin els mateixos centres educatius els que s'adaptin també a la diversitat de l'alumnat que tenen escolaritzat. Això implica identificar les barreres que dificulten l'aprenentatge, la socialització i la participació de l'alumnat i cercar-les, eliminar-les o minimitzar-les.

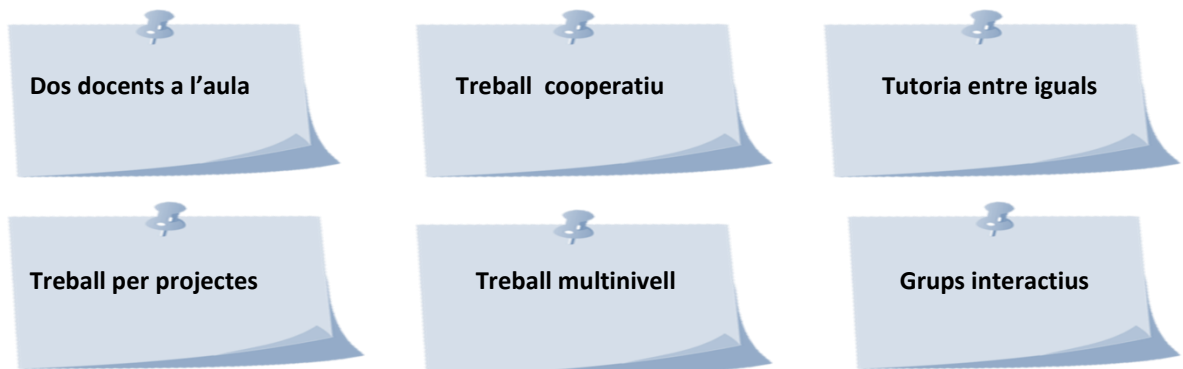
Un model d'escola inclusiva és el requisit previ i indispensable per a la construcció d'una societat inclusiva.

Un dels reptes de les societats del segle XXI és avançar, col·lectivament, en la igualtat de drets i oportunitats de totes les persones, sense discriminacions per raons d'origen, de sexe o capacitat.

La inclusió a l'aula orientada a aconseguir l'èxit acadèmic de l'alumne, més enllà de la provisió de serveis, implica un canvi en les expectatives d'aprenentatge de l'alumnat, un reconeixement de les possibilitats d'aprendre els uns dels altres i un treball interactiu dels professionals per donar respostes adequades a les necessitats dels alumnes.

Metodologies inclusives

L'escola inclusiva requereix d'un canvi de metodologies que puguin donar resposta als objectius plantejats.

Dos docents a l'aula

És una proposta per tal d'atendre i augmentar el suport a tots els alumnes. D'aquesta forma es pot adequar la programació per tal de garantir una atenció més personalitzada.

Aquesta modalitat es basa en el fet de vertebrar i enfortir el grup classe amb la intervenció conjunta de dos mestres a l'aula que poden dur a terme feines idèntiques o complementàries en funció de la situació. Aquesta metodologia exigeix predisposició, coordinació i comunicació entre els docents. Ser dos professors a l'aula i fer-ne un bon ús és complex, però també comporta aprenentatges professionals i organitzatius de gran valor. Aquesta fórmula organitzativa contribueix a atendre la diversitat en un marc d'inclusivitat i, per tant, com un marc de millora dels resultats escolars

La proposta de dos docents a l'aula pot ser molt convenient, enfront del desdoblament del grup classe, si el que es vol és fomentar el treball cooperatiu de l'alumnat o vetllar per la inclusió dels alumnes d'origen estranger, a més a més de l'aprenentatge dels continguts conceptuals de la matèria.

El fet de compartir la docència amb un company, en una situació d'igualtat (com a mínim, des d'un punt de vista formal) depara l'oportunitat d'identificar i contrastar un conjunt d'aspectes indispensables per tirar endavant la tasca d'una manera compartida.

El fet de compartir la classe amb un altre mestre suposa, d'aquesta manera, acceptar la incorporació d'un nou actor en aquest espai de privacitat. No és estrany, per tant, que la majoria de docents assenyalen la voluntarietat i la predisposició dels docents implicats com a factors clau de l'èxit.

Delimitar els rols professionals de cada docent és una qüestió bàsica per al treball col·laboratiu de dos mestres a l'aula.

[Dos mestres a l'aula](#)

En aquest document del Departament d'Ensenyament, hi trobareu com preparar i dur a terme aquesta intervenció entre els dos docents, amb els diferents tipus de suport.

El treball cooperatiu

És una eina d'aprenentatge en la qual els alumnes s'organitzen en petits grups, de manera heterogènia per preservar la diversitat i la complementarietat dels membres, i poder treballar junts amb la intenció d'aconseguir metes i objectius comuns. Fa que els alumnes treballin i aprenguin de forma conjunta, en equip, establint relacions socials positives entre ells i que cada alumne se senti responsable del treball a fer. Per als alumnes d'origen estranger, a més, afavoreix la integració escolar ja que la cooperació, treballar junts, la discussió en grup i la diversitat de punts de mira ajuda a establir relacions, potenciar el coneixement mutu, respectar les diferents perspectives i desenvolupar habilitats socials.

L'aprenentatge cooperatiu se sosté en dos pressupòsits fonamentals: la participació directa i activa dels estudiants en el procés d'aprenentatge i la cooperació i ajuda mútua que permet assolir cotes més altes en

l'aprenentatge. Aquest tipus d'aprenentatge incideix, també, en les relacions interpersonals, l'adaptació al medi i les competències socials.

Per a l'èxit del treball cooperatiu cal que hi hagi un objectiu comú, una relació d'igualtat, una interdependència entre tots, una relació de cooperació i una relació d'amistat perquè els alumnes aprenguin junts i s'ajudin a aprendre. L'eficàcia i l'èxit dels grups cooperatius dependrà de la col·laboració i l'aportació de tots i cadascun dels membres de l'equip, tots tenen la mateixa oportunitat de contribuir a l'èxit de l'equip.

Les habilitats que requereix el treball cooperatiu s'han d'ensenyar i aprendre com qualsevol altre contingut. Cal ensenyar als alumnes les habilitats socials necessàries i motivar-los perquè les utilitzin per tal que el treball en equip sigui productiu. Cal planificar sistemàticament aquest aprenentatge llarg i que permet als alumnes anar descobrint les habilitats que cal aplicar per millorar els resultats del treball cooperatiu.

A l'annex, hi trobareu la descripció detallada de les característiques del treball cooperatiu i algunes tècniques per desenvolupar-lo.

[El treball cooperatiu](#)

En aquest document publicat pel Departament d'Ensenyament s'explica en què consisteix el treball cooperatiu i es fan conèixer algunes tècniques de treball en grup.

PUJOLÀS MASET, Pere (2012). *9 Ideas clave. El aprendizaje cooperativo*. Barcelona: Graó.
En aquest llibre, hi trobareu tècniques concretes per fer treball cooperatiu

La tutoria entre iguals

És un mètode d'aprenentatge i acompanyament col·laboratiu basat en la creació de parelles d'alumnes, amb una relació asimètrica derivada de l'adopció del rol de tutor/a i del rol de tutorat, amb un objectiu comú, conegut i compartit com ara l'adquisició d'una competència curricular, el coneixement del funcionament del centre o del territori, que s'assoleix a través d'un marc de relació planificat pel professor. Aquest mètode d'aprenentatge cooperatiu a través del qual l'alumne/a tutor aprèn ensenyant el seu company, l'alumne/a tutorat, que alhora aprèn per l'ajut personalitzat i permanent rebut. És un mètode que treu profit pedagògic de les diferències entre alumnes i ens permet veure la diversitat no com un problema, sinó com un recurs. En la tutoria entre iguals no únicament aprèn l'alumne/a tutorat, per l'ajut permanent i ajustat que li ofereix el company tutor, sinó que l'alumne/a tutor aprèn tant o més, ja que, com tots sabem, ensenyar és una de les millors maneres d'aprendre.

En el cas dels alumnes d'origen estranger, l'aplicació d'aquesta metodologia permet que les diferències entre els alumnes esdevinguin un element positiu que facilita no només l'aprenentatge, sinó que reforça el coneixement mutu, els sentiments de participació i les relacions de confiança, la creació d'aliances estables i voluntats compartides a partir d'una relació horitzontal. En aquest sentit, aquesta metodologia ha de servir, també, per facilitar la plena incorporació dels alumnes d'OE a les activitats i a la vida del centre.

La tutoria entre iguals és recomanada per experts en educació (com la UNESCO o l'Agència Europea per a l'Educació Especial) com una pràctica altament efectiva per a l'educació inclusiva.

Però aquesta opció metodològica també comporta inconvenients si no s'aplica de forma adequada. Si bé és cert que l'alumne tutor pot oferir una quantitat d'ajut individual al seu company tutorat que el professor, en la gestió diària de l'aula, mai no podrà oferir-li, també és cert que la qualitat d'aquesta ajuda és més pobre que la del professor: pot passar per alt errors o concepcions equivocades del tutorat, oferir informació errònia que reforci els errors o mostrar impaciència i dir al tutorat la resposta o fer la tasca per ell, reduint les oportunitats d'aprenentatge. Per prevenir aquests possibles desavantatges, cal formació prèvia de l'alumnat, control per part del professor de l'actuació del tutor, donar informació sobre l'èxit acadèmic del company tutorat, donar suficient temps perquè els alumnes aprenguin a desenvolupar els rols respectius i ajudar al canvi de concepcions sobre l'ensenyament i aprenentatge. Tot plegat requereix una planificació acurada.

[Tutoria entre iguals](#)

En aquest vídeo, hi trobareu l'experiència de l'Institut Front Marítim de Barcelona, on els alumnes de 3r d'ESO acompanyen l'alumnat de 1r en la seva incorporació al centre. Una bona pràctica que facilita l'acollida i la integració de l'alumnat nou.

El treball per projectes

Dóna resposta a la necessitat d'organitzar els continguts educatius des d'una perspectiva globalitzadora, creant situacions de treball on l'alumnat pugui, a partir d'un plantejament inicial i dels seus coneixements previs, incentivar processos d'investigació que suposin cercar, seleccionar i interpretar la informació a través de fonts diverses i relacionar-los amb el que ja saben.

Els Projectes responen a la **necessitat de saber i a l'interès per aprendre**. En aquest cas no és tan important el que s'aprèn (producte) com el camí que es fa (procés): fer-se preguntes, tenir curiositat, discriminar entre allò que se sap i allò que els agradaria aprendre, buscar informació de manera autònoma o amb l'ajut dels adults, sintetitzar-la i comunicar-la, relacionar-la amb altres aprenentatges o amb vivències anteriors.

Aquesta metodologia de treball ajuda els alumnes a aprendre a aprendre, els motiva a descobrir i aconsegueixen un aprenentatge significatiu.

El treball per projectes permet que cada alumne potenciï les capacitats individuals i desenvolupi habilitats per ser competent i resoldre els reptes que se li plantegin. Aquesta metodologia permet treballar sobre vivències i experiències reals que interessin als alumnes, per tant, les conclusions seran reals i difícils d'oblidar.

Els alumnes troben els projectes motivadors perquè se'ls plantegen grans reptes que han de resoldre. Ells formen part de manera activa durant tot el procés de planificació: s'organitzen, cerquen la informació, resolen els reptes, treuen conclusions...

[Treball per projectes](#)

En aquesta pàgina de la Xtec trobareu recursos i orientacions sobre el treball per projectes.

El treball multinivell

Es basa en la idea que una lliçó ha de servir per ensenyar a tot el conjunt d'alumnes de l'aula. Ofereix la presentació d'una programació oberta i flexible amb múltiples opcions de treball per a l'alumnat. A partir de la tria de les idees clau de cada unitat es dissenyen diferents formes de presentació i de desenvolupament de les activitats. Permeten diferents nivells de participació i de resolució, i diferents opcions d'avaluació del progrés de l'alumnat. Per a l'alumnat d'origen estranger aquesta metodologia que permet desenvolupar els continguts de manera que tots els alumnes hi participin tant com puguin i se'ls consideri com a membres valuosos de l'aula, augmenta la motivació i facilita la gestió de la classe. Poder escollir com volen expressar els seus coneixements dóna resposta a les seves necessitats, no només educatives sinó també a les necessitats socials i emocionals perquè estimula la participació conjunta dels alumnes i fomenta les relacions socials a l'aula, fet important a l'hora de procurar que els alumnes sentin que formen part del grup.

La proposta d'activitats i materials de diferents nivells competencials permet un ensenyament personalitzat que té en compte els diferents ritmes i estils d'aprenentatge, d'aquesta manera disminueix la necessitat d'utilitzar programes diferents, al mateix temps que possibilita la introducció d'objectius individuals en el continguts i en les estratègies educatives de l'aula. Així, doncs, vincula les programacions generals de cada matèria amb els plans individualitzats.

La tipologia d'activitats que es presenten facilita el treball en equips heterogenis però també el treball individual.

Perquè una unitat o lliçó sigui realment multinivell ha de tenir un objectiu ben definit per a tots els alumnes i diverses tècniques educatives que arribin a tots els alumnes i a tots els nivells. Per tant, cal tenir en consideració els diferents estils d'aprenentatge en la planificació de la presentació de les activitats, fer participar els alumnes mitjançant preguntes de diferent nivell de raonament, ajustar les expectatives a cada alumne, permetre que els alumnes triïn el mètode que faran servir per mostrar la comprensió dels conceptes que s'ensenyen, acceptar que aquests mètodes diferents tenen el mateix valor i avaluar els alumnes partint de les seves diferències individuals.

[El treball multinivell](#)

En aquest document del Departament d'Ensenyament trobareu activitats i materials que responen a diferents nivells competencials per realitzar el treball amb diferents nivells en una mateixa aula.

Els grups interactius

És una forma d'organització d'aula per desenvolupar **l'acceleració de l'aprenentatge** per a tot l'alumnat en totes les matèries i, també, la millora de la convivència a l'aula. El professorat compta amb l'ajuda de més persones adultes (familiars, alumnat de pràctiques, ...) que de forma voluntària donen suport a la gestió de l'aula. En aquest sentit, si es facilita l'entrada de persones adultes d'altres cultures a les aules per fer els grups interactius, els alumnes d'OE tindran referents positius i a la resta els ajudarà a valorar les diferents cultures, arribant a canviar les seves expectatives.

El més important és no separar els alumnes en funció de les seves dificultats, sinó potenciar els seus aprenentatges dins de l'aula. Es pretén, entre d'altres objectius, disminuir la competitivitat, generar solidaritat i augmentar l'aprenentatge acadèmic.

Consisteix a treballar en petits grups heterogenis i cada grup està dirigit per una persona adulta. Com que es planifiquen tantes activitats diferents com grups hi ha, cada grup canvia d'activitat en un temps determinat pel professor-tutor. El treball en grups interactius consisteix a potenciar la interrelació dels alumnes, i aquesta cooperació permet que l'activitat la facin els alumnes tots sols; l'adult ha de potenciar les interaccions i ajuda que tots els alumnes participin en l'activitat

[Grups interactius](#)

En aquest enregistrament de l'Escola Can Besora de Mollet trobareu l'organització d'una classe de matemàtiques de 2n de primària en grups interactius. En una hora aquests alumnes fan quatre activitats diferents. Cada voluntari és responsable d'una d'aquestes activitats i la mestra queda lliure per anar passant per cada grup i així poder observar les dificultats de l'alumnat o ajudar amb una petita explicació.

6. Gestió i resolució positiva de conflictes derivats de les diferents manifestacions culturals i religioses

Els centres educatius acullen alumnat de diferent procedència que poden tenir, a més, diferents llengües, cultures, religions i pensaments. Les diferents creences són cosubstancials a les persones i es manifesta en les seves accions quotidianes (la manera de vestir, els hàbits alimentaris...). Els conflictes poden sorgir quan aquestes manifestacions d'una part de l'alumnat i de les seves famílies xoquen amb les expressions d'una altra part.

L'educació en la gestió positiva dels conflictes té com a objectiu primordial proporcionar als alumnes eines preventives i de gestió davant el conflicte, és a dir, proporcionar-los habilitats i estratègies que els permetin evitar, si és possible, l'aparició de conductes o situacions violentes. Aquest procés educatiu té una vessant individual i una grupal.

- A nivell individual, l'objectiu serà el desenvolupament de les competències necessàries per gestionar els conflictes positivament, de manera autònoma i responsable.
- A nivell grupal, caldrà promoure la cohesió del grup, la comunicació, la presa de decisions de manera consensuada i el treball cooperatiu per tal de potenciar un clima que faciliti les relacions interpersonals. Pot ser de gran ajuda que aquest alumnat d'origen estranger tingui un company tutor que l'acompanyi i faciliti la seva socialització a l'aula, al centre i, si és possible, en l'entorn proper.
- En el cas que, malgrat les mesures preventives i proactives, el conflicte sorgeixi o persisteixi, cal dotar l'alumnat de les capacitats necessàries per entendre el conflicte com una oportunitat d'aprenentatge i gestionar-lo de manera constructiva per tal de transformar-lo eliminant els factors violents. En el cas que sigui necessari, caldrà posar en marxa estratègies d'intervenció en què participin terceres persones que creïn un espai i un clima adequat i que facilitin la comunicació.

[Projecte de convivència](#)

En aquest espai web del Departament d'Ensenyament trobareu l'aplicació informàtica per a l'elaboració del Projecte de convivència amb orientacions, actuacions i recursos que faciliten, entre d'altres, la gestió i resolució positiva dels conflictes.

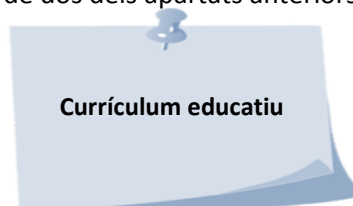
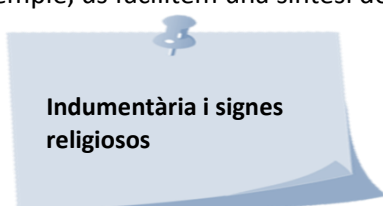
Els centres educatius concentren aquesta pluralitat que es manifesta a través de les diferents maneres de fer de les persones que formen la comunitat escolar. La guia per al respecte a la diversitat de creences als centres educatius ofereix a la comunitat educativa unes bases d'actuació per fer compatibles l'observança de la tradició religiosa de l'alumnat i l'organització del centre.

[Guia per al respecte a la diversitat de creences als centres educatius de Catalunya](#)

Aquesta guia elaborada pels departaments de Governació i Relacions Institucionals, i d'Ensenyament té la finalitat de posar a l'abast dels centres orientacions per gestionar les qüestions relacionades amb la pluralitat religiosa i cultural i les seves manifestacions

La guia té un caràcter eminentment pràctic i aporta recomanacions sobre com gestionar la diversitat de creences en els diversos àmbits de la vida escolar (festivitats, alimentació, indumentària, signes religiosos, currículum, etc) i la normativa relacionada. També ofereix, entre d'altres, unes fitxes amb els aspectes més rellevants de les confessions religioses presents a Catalunya.

Com a exemple, us facilitem una síntesi del contingut de dos dels apartats anteriors:

Indumentària i signes

L'ús d'una determinada indumentària o altres signes externs de motius religiosos és una forma de manifestació pública o d'actuació conforme les pròpies creences i, per tant, una forma d'exercir el dret fonamental a la llibertat religiosa que, *prima facie*, cal respectar i protegir.

En les instruccions per a l'organització i el funcionament dels centres educatius públics, en l'apartat "Fomentar l'educació intercultural en un marc de diàleg i de convivència" s'exposa el següent: el centre permet l'ús de vestuari o elements simbòlics, siguin de caràcter cultural, religiós o identitari, sempre que no impossibilitin la realització de totes les activitats curriculars, la comunicació interpersonal, la identificació personal i la seguretat personal o la dels altres, o que trenquin de forma ostentosa les normes civicosocials. Aquest respecte, però, no ha de permetre tolerar els símbols que exalten la xenofòbia o el racisme, o que promouen qualsevol tipus de violència.

El Currículum educatiu

Pot passar que algunes famílies demanin que el fill o la filla no estudiï algunes àrees o continguts curriculars, per exemple, música, educació física, la teoria evolucionista, l'aparell reproductor humà en grups mixtos d'alumnat, etc. o que no participi en algunes activitats curriculars, com, per exemple, en sortides fora del centre educatiu o que no escolti comentaris elogiosos per part del professorat sobre la modificació del codi civil que permet el matrimoni entre persones del mateix sexe, etc.

En general es poden tenir en compte les recomanacions general següents:

- Sempre i en tot cas hem de millorar les relacions amb les famílies, de manera especial amb les que tenen menys coneixement del nostre sistema educatiu, i cercar l'acord, la complicitat i la confiança.
- A l'hora de respondre les objeccions familiars per raons religioses a determinats continguts curriculars, convé fer servir l'amabilitat i, de vegades, la fermesa. S'ha de tenir en compte l'obligatorietat dels elements prescriptius del currículum i la no conveniència de modificar el desenvolupament normal d'un grup escolar pel fet que una sola família es mostri disconforme amb una manera de fer acceptada per la resta de famílies.
- Avançar cap a una educació intercultural que doni respostes adequades a l'exigència, ineludible, que tenen els centres educatius de preparar la ciutadania per a una societat plural i democràtica. Les àrees curriculars són les vies a través de les quals es realitza el treball de transmissió, reflexió i producció de coneixement i cultura i, per tant, és imprescindible integrar-hi la mirada intercultural.
- El centre s'ha d'assegurar que la causa per la qual un alumne no vol participar en una sortida, rebutja tocar instruments musicals o fer alguna altra activitat que suposi una despesa familiar no sigui per mancances econòmiques
- La potestat del pare i de la mare, reconeguda i protegida pel títol IV del Codi de família, no pot ser menystinguda pel centre educatiu. En cas que es consideri que alguna actuació familiar vulnera un dret fonamental de l'infant, la direcció del centre ha de posar-ho immediatament en coneixement de l'autoritat competent.

Quan no es vulnera cap dret fonamental i la família manifesta principis religiosos per fer alguna demanda, el centre educatiu ha de recollir aquesta demanda i ha d'analitzar detingudament si és compatible amb el compliment obligat de la normativa vigent al nostre país.

De tota manera, cal advertir les famílies de l'obligatorietat del currículum i, alhora, que el professorat diferenciï clarament entre allò que és informació sobre la realitat social o bé sobre les teories científiques formulades i l'adhesió moral o teòrica a pràctiques, opcions o teories formulades. En aquest sentit, cal tenir clar l'obligatorietat dels elements prescriptius del currículum. La família disconforme amb un contingut curricular que ha estat qualificat com a contingut necessari per a la formació de l'alumnat no pot pretendre que el seu fill o filla no rebi cap mena de formació sobre aquest tema.

7. Impuls de la interacció entre tot l'alumnat en les activitats extraescolars i el lleure educatiu

Un principi bàsic de la interculturalitat és la participació en un projecte comú. Així, doncs, és important promoure la participació de tots els infants i joves, especialment els més desfavorits, en els diferents espais educatius: activitats extraescolars i totes aquelles activitats que s'ofereixen des de diferents àmbits en temps de lleure perquè són espais òptims de relació que faciliten el coneixement mutu i enforteixen el sentiment de pertinença al territori.

Considerem la promoció de la interacció com la millor manera de garantir la socialització normalitzada de la diversitat en tots els espais. Si no hi ha interacció, és difícil que es produeixi intercanvi, enriquiment personal, reforç dels elements comuns ni sentit de pertinença.

En aquest sentit, cal ser conscients de la importància del projecte educatiu que desenvolupen les associacions d'educació en el lleure, de la seva capacitat transformadora promovent explícitament el sentit de pertinença, la implicació i el compromís cívic i l'arrelament al territori. Així doncs, considerem que cal prioritzar actuacions que millorin quantitativament i qualitativament les possibilitats de pertànyer a una organització d'educació en el lleure.

L'acció tutorial és l'espai òptim per detectar necessitats i fomentar la participació de l'alumnat en les activitats extraescolars que, tot i no ser de caràcter obligatori, sí que són altament recomanables pel seu valor educatiu. Es tracta de fer conèixer a l'alumnat i les seves famílies els objectius i continguts d'aquestes activitats fent-los visibles, per exemple, a través de fotos o gravacions on es mostrin les actuacions i els resultats obtinguts.

[Lleure i activitats extraescolars](#)

En aquesta web del Departament d'Ensenyament trobareu orientacions i recomanacions pel que fa a les activitats extraescolars, de lleure i d'educació en el lleure adreçat a les famílies.

No hem d'oblidar que poder gestionar de manera òptima, a través del diàleg intercultural, la pertinença a múltiples cultures en un entorn multicultural facilitarà trobar un nou equilibri de la identitat, participant de noves experiències, incorporant noves dimensions a la identitat sense renunciar a les pròpies arrels.

8. Planificació d'actuacions de reconeixement de les llengües familiars dels alumnes i la diversitat lingüística

Considerem que un dels aspectes claus per poder-se "sentir part de" és el reconeixement del que ens és propi i, en el marc cultural, l'aspecte més rellevant és la llengua.

Partint del principi que les llengües sumen, mai no resten, fer present la diversitat de llengües que coneixen les persones de la comunitat educativa són una oportunitat perquè:

- No hi ha llengües de primera ni llengües de segona, ni llengües superiors, ni llengües inferiors.
- Totes les llengües tenen els mateixos drets perquè les comunitats lingüístiques estan formades per persones i totes les persones tenen els mateixos drets.
- Reforcen el desenvolupament personal dels alumnes que les tenen com a pròpies.
- Reconèixer-les i valorar-les potencien l'autoestima dels alumnes i la motivació per adquirir-ne d'altres.
- Afavoreixen la sensibilització per les llengües d'origen.
- Faciliten els ponts entre les persones de diverses procedències.
- Obren noves portes i finestres al món, noves oportunitats professionals i amplien el patrimoni col·lectiu en contínua transformació. Són una inversió de futur.

En aquest marc, doncs, es tracta de promoure l'aprenentatge de les llengües d'origen de la nova ciutadania i a l'abast de tots els alumnes amb la finalitat de proporcionar un espai de relació i convivència, de reconeixement i reducció de prejudicis, i de promoure un capital social més qualificat.

En aquest sentit, proposem algunes actuacions que permeten determinar i planificar actuacions de reconeixement de les llengües d'origen:

- Fomentar el coneixement de les llengües presents en el centre, mitjançant l'organització de classes de llengües d'origen, generalment fora de l'horari lectiu, obertes a tot l'alumnat de la població o del barri.

[Llengües d'origen](#)

En aquest espai web del Departament d'Ensenyament trobareu diferents programes educatius en horari extraescolar per tal d'ajudar els alumnes a reforçar la seva llengua familiar.

[Projecte ALIF](#)

En aquest document del Pla educatiu d'entorn de Sant Celoni trobareu la descripció d'un projecte per descobrir la llengua i la cultura àrabs com a riquesa cultural en l'entorn plurilingüe. Les voluntàries, dones d'origen marroquí, fan classes d'àrab a tots els infants de primària i secundària del municipi que ho desitgin, dos cops per setmana, en horari extraescolar, en aules del Col·legi de primària i de secundària La Salle de Sant Celoni. També promouen la implicació de les famílies organitzant trobades i sortides.

- Donar visibilitat a les llengües que es parlen al territori.

[Llengües familiars](#)

En aquest document del PEE de Sabadell trobareu la promoció d'un seguit d'actuacions comunitàries (elaboració d'un cens de les llengües i de mapes lingüístics, explicar contes en diferents llengües, enregistrament dels contes....) amb l'objectiu de visibilitzar les llengües presents al territori. En aquestes actuacions, hi participen centres educatius, biblioteques municipals i altres agents educatius del territori.

- Promoure que els centres incorporin actuacions per conèixer la seva riquesa lingüística, per exemple, impulsant la participació en convocatòries i concursos que fomentin la interrelació de cultures.

[Contes del món. Concurs de Podcast](#)

En aquesta web trobareu les indicacions per participar en el concurs d'audiocontes on els joves expliquen històries.. Es combina la cultura popular de tradició oral amb les noves tecnologies de la comunicació, i la llengua catalana amb cultures novingudes. Aquest concurs pretén fer visibles totes les cultures per augmentar l'autoestima dels alumnes i potenciar la seva participació. S'hi pot participar des d'entitats de l'entorn i/o a títol personal.

9. Alguns elements per a la reflexió

Aquest apartat vol aportar elements de reflexió entre els docents a l'hora de planificar i aplicar la intervenció didàctica des d'una perspectiva intercultural.

Per què cal tant d'esforç i dedicació quan, en molts casos, no hi ha massa alumnes d'origen estranger a les aules?

La dedicació i l'esforç que requereix la implementació de l'educació intercultural no és només per als alumnes d'origen estranger, perquè el que vol és capacitar a tot l'alumnat per viure i conviure en una societat plural. Els canvis metodològics beneficien a tot el grup classe.

Com puc assegurar que les activitats que preparo són significatives per a tots els alumnes?

Tenint coneixement de les diferents cultures presents a l'aula, donant a conèixer models de societats i cultures diferents a la nostra i comprovant que l'alumne se sent part d'allò que es transmet.

Com puc compartir el seguiment dels aprenentatges d'aquests alumnes amb les seves famílies?

A través dels compromisos adquirits en la part addicional de la Carta de Compromís, a partir de les entrevistes personals per generar i mantenir confiança mútua, i fent ús dels serveis de traducció que ofereix l'entorn.

Com puc fer classe en una aula amb nivells de coneixement tan diferents?

A la diversitat de l'alumnat caldrà respondre-hi amb diversitat de metodologies. Cal que els professors fem ús d'aquests mecanismes que permetran que tots els alumnes de l'aula, amb independència de les característiques que presentin, siguin capaços d'aprendre el màxim, dins de les seves possibilitats.

10. Altres recursos

[Educació Intercultural](#)

En aquesta web del Departament d'Ensenyament trobareu la normativa, activitats formatives i actuacions amb recursos (organització i gestió de centres, currículum, acció tutorial, comunitat educativa i entorn i famílies) per desenvolupar l'educació intercultural en els centres educatius.

[Protocol de prevenció, detecció i intervenció enfront situacions d'odi i discriminació](#)

El Departament d'Ensenyament i el Departament d'Interior faciliten a la comunitat educativa un protocol de prevenció, detecció i intervenció enfront situacions d'odi i discriminació per a la detecció dels indicis i/o observacions que ens fan determinar que un alumne o una alumna del centre pugui patir aquest tipus d'acció. També es fan propostes per a la millora de la convivència del centre educatiu i per a la prevenció. Aquestes propostes es poden treballar

[Projecte de convivència i èxit educatiu. Acollida](#)

El Projecte de convivència en els centres educatius ha de reflectir les accions que han de desenvolupar per capacitar tots els alumnes i la resta de la comunitat escolar per a la convivència i la gestió positiva dels conflictes. Les accions, en aquest relacionades amb l'acollida, han d'anar adreçades a la millora de la convivència en tres àmbits diferents: aula, centre i entorn.

[La lectura en un centre educatiu](#)

En aquest document, a l'apartat 3.4 *L'ensenyament de la competència lectora en una L2* (pàg. 59-63), trobareu una sèrie de reflexions sobre què implica llegir en una L2 i quines són les condicions que n'afavoreixen l'aprenentatge. Així mateix, a l'apartat 3.5 *La lectura plurilingüe* (pàg. 64), trobareu una sèrie de recomanacions a l'hora de treballar la lectura amb alumnes d'altres llengües i cultures.

[Mapes muts d'arreu del món](#)

Aquesta web permet descarregar lliurement mapes muts de tot el món. Facilita els treballs dels mapes des de diferents perspectives i no únicament des del punt de vista eurocèntric.

[Programa CA/AC. Cooperar para aprender/Aprender a cooperar](#)

En aquesta web del Programa *Cooperar per Aprender/Aprender a Cooperar*, hi trobareu un conjunt d'actuacions encaminades a ensenyar l'alumnat a treballar en equip.

[Educació intercultural. Generalitat Valenciana](#)

En aquest document trobareu materials per treballar l'educació intercultural, eines de diagnosi i desenvolupament de 39 unitats sobre llengües, contes i relats d'arreu del món. Fons bibliogràfic d'obres literàries amb temàtica intercultural: tipologia textual narrativa adient per complementar les àrees de Medi Social i, per tant, per a les activitats de llegir per aprendre.

[Tertúlies literàries dialògiques](#)

En aquest document trobareu informació sobre els principis, organització, gestió i desenvolupament de les tertúlies literàries dialògiques. Les tertúlies afavoreixen la construcció col·lectiva de significat i coneixement basant-se en el diàleg amb tot l'alumnat participant en la tertúlia.

[Portafolis digital](#)

En aquesta web trobareu orientacions sobre l'elaboració d'un portafolis digital.

[Portfoli europeu de les llengües – Biografia lingüística](#)

En aquesta web trobareu una relació d'enllaços als documents descarregables per treballar la biografia lingüística, tant a primària com a secundària.

[Taller de Ciències Socials](#)

En aquesta pàgina web del grup Taller de Ciències Socials ESO de Badalona trobareu materials que adapten els continguts del currículum de geografia per a l'alumnat nouvingut i per a l'alumnat amb dificultat de comprensió. Conté materials i solucionari.

[Mercè Rodoreda. Una proposta didàctica per a l'alumnat nouvingut de secundària](#)

En aquestes pàgines web del Departament d'Ensenyament hi trobareu materials didàctics que faciliten, a partir de la vida i l'obra de Mercè Rodoreda, l'aprenentatge i el coneixement de la llengua i cultura catalanes amb un enfocament plurilingüe i interdisciplinar. Consta de quatre dossiers independents, d'una guia didàctica per al professorat i d'un annex amb els textos d'algunes activitats traduïts a diverses llengües.

11. Bibliografia²

- Ajuntament de Barcelona. (2009). [*Pla Barcelona Interculturalitat*](#)
- Besalú, X. (2014). *Diversidad cultural y educacion*. Barcelona: Editorial Síntesis.
- Colomè, E. (2010). *Alumnado de otras culturas. Acogida y escolarización*. Barcelona: Graó.
- Consell d'Europa. (2008). [*Libro blanco sobre el diálogo intercultural*](#).
- Departament d'Ensenyament. Xarxa Telemàtica Educativa de Catalunya (XTEC) [*Currículum Interculturalitat*](#).
- Departament d'Ensenyament. Xarxa Telemàtica Educativa de Catalunya (XTEC) [*Document marc dels plans educatius d'entorn*](#).
- Departament d'Ensenyament. Xarxa Telemàtica Educativa de Catalunya (XTEC) [*Projecte de convivència*](#).
- Departament d'Ensenyament, Xarxa Telemàtica Educativa de Catalunya (XTEC). [*Suport lingüístic i social*](#).
- Departament d'Ensenyament, Xarxa Telemàtica Educativa de Catalunya (XTEC). [*Suport lingüístic i social. Pautes d'observació. Integració i participació en l'àmbit escolar i social*](#).
- Departament d'Ensenyament, Xarxa Telemàtica Educativa de Catalunya (XTEC). [*Suport lingüístic i social en aules multilingües. Proposta d'organització i llistes de comprovació*](#).
- Generalitat de Catalunya (2015). [*Guia per al respecte a la diversitat de creences als centres educatius de Catalunya*](#).
- Huguet Comelles, Teresa. (2009). *Aprender juntos a l'aula. Una propuesta inclusiva*. Barcelona: Editorial Graó.
- Puig, J. M^a. (2009) [*¿Por qué las personas buenas hacen cosas malas?*](#) Primer Congreso Internacional en la red sobre interculturalidad y educación. Revista Mugak, núm. 52. Centro de Estudios y Documentación sobre Inmigración, Racismo y Xenofobia.
- Pujolàs Maset, Pere. (2012). *9 Ideas clave. El aprendizaje cooperativo*. Barcelona: Editorial Graó.
- Pujolàs Maset, Pere. (2002) *Aprender juntos alumnos diferentes*. Vic: Editorial Eumo.
- Vilella, X. (2007). *Matemáticas para todos. Enseñar en un aula multicultural*. Barcelona: Editorial Horsori.

² Última consulta de les pàgines citades: 03.07.2018.

Annex: Treball cooperatiu³

Elements essencials a incorporar a l'aula per a una bona cooperació

Interdependència positiva

Els esforços de cada component del grup beneficien a tots els companys.

El docent ha de proposar una tasca clara i un objectiu grupal perquè els alumnes sàpiguen que aconseguiran **l'èxit o el fracàs tots junts**.

- Els membres d'un grup han de tenir ben clar que **els esforços de cada component no tan sols el beneficien a ell mateix sinó, també, la resta de companys**.
- Aquesta interdependència positiva crea un compromís amb l'èxit d'altres persones, a més a més del propi, i això és la base de l'aprenentatge cooperatiu.
- Sense interdependència positiva no hi ha cooperació.
- Es crea un **compromís amb un mateix i amb els altres**.
- **Interdependència de finalitats, tasques, recursos i rols**.

Interacció cara a cara

Ensenyar el que un sap als seus companys i relacionar el que s'està aprenent amb el que ja s'ha après, promou l'aprenentatge.

Els alumnes tenen un **objectiu comú** i, per tant, cal **compartir** recursos, **ajudar-se**, **donar-se suport**, **felicitar-se** els uns als altres per l'esforç per aprendre i **promoure l'aprenentatge dels altres** (Ex: explicacions, resolució de problemes...) si es **volen assolir els objectius comuns del grup**.

Determinades activitats cognitives i interpersonals només poden produir-se quan cada alumne promou l'aprenentatge dels altres, explicant verbalment com resoldre problemes, analitzant el caire dels conceptes que s'estan aprenent, ensenyar el que un sap als seus companys i relacionar el que s'està aprenent amb el que ja s'ha après. En promoure personalment l'aprenentatge dels altres, els membres del grup adquireixen un **compromís personal** els uns amb els altres i també amb els objectius comuns.

³ El contingut d'aquest annex està extret de:

Pujolàs Maset, Pere. (2012). *9 Ideas clave. El aprendizaje cooperativo*. Barcelona: Editorial Graó.

Pujolàs Maset, Pere. (2002). *Aprender juntos alumnos diferentes*. Vic: Editorial Eumo

Responsabilitat individual i grupal

El grup té la responsabilitat d'aconseguir els seus objectius i cada membre és responsable de complir amb la part de la feina que li correspon.

El grup ha d'assumir la responsabilitat d'aconseguir els seus objectius i **cada membre ha de ser responsable** de complir amb la part de la feina que li correspon o amb les tasques encomanades i les ha de fer pel seu **bé individual però també pel bé de l'equip**. Ningú no pot aprofitar-se de la feina dels altres.

El grup ha de tenir clar els seus objectius i ha de ser capaç d'avaluar el progrés realitzat per aconseguir aquests objectius i els esforços individuals de cada membre.

La responsabilitat individual existeix quan **s'avalua l'esforç de cada alumne** i els resultats de l'avaluació són transmesos al grup i al individu per tal de determinar qui necessita més ajuda i suport per dur a terme la tasca encomanada.

L'objectiu dels grups d'aprenentatge cooperatiu és **enfortir cada membre individualment**, és a dir, que els alumnes aprenguin junts per poder després desenvolupar-se millor com a individus.

Destreses socials

El docent ha d'ensenyar els alumnes la pràctica del treball en equip amb la mateixa serietat i precisió que ensenya les àrees curriculars

Els alumnes han de descobrir quines habilitats han de practicar i quines no per millorar el funcionament de l'equip, han de saber com:

- Exercir la direcció.
- Prendre decisions.
- Crear un clima de confiança.
- Resoldre conflictes.
- El docent haurà d'ensenyar-los la pràctica del treball en equip amb la mateixa serietat i precisió que els ensenya les àrees curriculars.

Avaluació grupal

Cal que es determinin quines accions dels membres del grup són negatives o positives i es decideixi quines mesures cal conservar o modificar.

Perquè el procés d'aprenentatge millori d'una forma continuada, és necessari que els membres analitzin amb molta cura com estan treballant junts i com poden augmentar l'eficàcia del grup:

- Cal que avaluin en quina mesura estan aconseguint els seus objectius i mantenint relacions de treball eficaces.
- Cal que determinin quines accions dels seus membres són negatives o positives, i prendre decisions de quines mesures cal conservar o modificar.
- Conèixer allò que cal incrementar per al bon funcionament i allò que cal prescindir.

Els rols del docent i de l'alumnat

El rol del docent

És el de dinamitzador, organitzador i mitjancer en les situacions de conflicte. Aquest perfil comporta les següents tasques i característiques:

- El mestre ha de garantir que s'assoleixin els objectius bàsics.
- Organitza l'espai en funció del treball cooperatiu.
- Ha de garantir un ensenyament directe de les habilitats necessàries per treballar en col·laboració.
- Explicita quins són els materials necessaris que requereixen les diverses tasques.
- Defineix les tasques que s'han de fer en cada sessió.
- Estimula els alumnes a buscar i donar raons que justifiquin les decisions que prenen en fer els seus treballs.
- Estructura procediments per facilitar el processament de l'eficàcia del treball.
- Observa els grups, analitza els problemes que han sorgit en treballar junts i retroalimenta el grup.

El rol de

- Assumpció de tasques, rols i lideratge de manera rotatòria.
- La combinació de la responsabilitat individual amb la responsabilitat de l'aprenentatge compartida per tot el grup.
- El treball en comú exigeix:
 - Posar-se d'acord en allò que s'ha de fer.
 - Decidir com es fa i qui ha de fer què.
 - Fer els treballs o proves individuals.
 - Discussió i valoració en grup dels treballs.
- Cada membre del grup ha de conèixer el material i les seqüències de treball i les ha de poder aplicar correctament.

El procés del treball cooperatiu

Consta de diferents fases:

1. Situar

- Explicar la tasca que es proposa i deixar clara la funció de cada membre del grup.
- Explicar que és necessari que hi hagi una interdependència positiva (establint objectius comuns, facilitant materials...).
- Aclarir la responsabilitat de cada membre del grup mentre es fa la tasca.
- Fomentar la cooperació entre els membres del grup.
- Especificar els criteris d'avaluació que s'utilitzaran.
- Ensenyar les habilitats de col·laboració que es proposen.

2. Monitoritzar i

Mentre es porta a terme la feina en grups cooperatius, cal:

- Organitzar la interacció cara a cara.
- Afavorir la interacció i l'intercanvi verbal entre els estudiants: demanar que resumeixin oralment i que ofereixin explicacions als companys.
- Controlar la comprensió i el compliment de la demanda, oferir *feedback*
- Intervenir per tal d'ensenyar habilitats de col·laboració.

- Suggestir procediments més adequats per resoldre un problema, plantejar interrogants que facilitin la presa de decisions dels estudiants i els permeti comprendre com poden treballar junts de manera més efectiva.

3. Avaluar el procés

En finalitzar la feina en grups cooperatius, cal:

- Analitzar el funcionament del grup i veure com han utilitzat les habilitats de col·laboració.
- Avaluar el procés conjuntament.
- Valorar l'adequació dels procediments utilitzats per resoldre el problema pels diferents subgrups i tasques assignades.
- Proporcionar conclusions que resumeixin els aspectes principals del tema que s'ha tractat i el procés que s'ha portat a terme.

Tècniques d'aprenentatge cooperatiu

Els mètodes d'aprenentatge cooperatiu organitzen els petits grups amb l'objectiu d'establir els vincles i requisits necessaris per a la cooperació. Però malgrat tenir això en comú, cadascun representa una manera diferent de gestionar les activitats d'ensenyament i aprenentatge, la qual cosa fa que uns siguin més adients que d'altres per desenvolupar determinats aprenentatges en les diferents àrees curriculars.

No hi ha cap mètode millor ni més adient que els altres, es tracta de fer servir en cada moment, aquell que més s'adapti a les nostres necessitats en funció del grup d'alumnes i l'activitat a desenvolupar, de manera que es potencien els factors que afavoreixen la cooperació i l'aprenentatge

Es tracta d'una condició prèvia, necessària, però no suficient, per poder implementar l'aprenentatge cooperatiu en una aula. Com a exemple, presentem aquestes dues activitats, però se'n poden fer d'altres per tal que el grup es conegui més i pugui treballar més cohesionat.

1. La maleta

El docent porta una maleta a la classe i, davant de tots els estudiants, en treu tres objectes, que són especialment significatius per a ell.

De tant en tant, convida un alumne perquè faci el mateix: porta tres objectes especialment importants per a ell, els ensenya als seus companys, i els explica per què són tan importants

per a ell. Els altres li poden anar fent preguntes sobre aquests objectes... Tots els nens i nenes acaben portant, un dia o un altre, la maleta plena dels seus objectes preferits.

2. L'entrevista

El docent distribueix, a l'atzar, l'alumnat del grup classe en parelles. A cada parella, els estudiants s'entrevisten mútuament, responent les preguntes d'un qüestionari, pactat per endavant, sobre les seves aptituds, aficions...

Després de l'entrevista, cadascú escriu una breu presentació del seu company o companya, que després presentarà a tota la classe. Abans, però, l'ensenyà a la seva parella perquè, si cal, en modifiqui alguna cosa.

3. Lectura compartida

Procediment:

- Un alumne o una alumna d'un equip llegeix el primer paràgraf d'un text. La resta han d'estar atents.
- A continuació, l'alumne o alumna següent (el segon, seguint la direcció de les agulles del rellotge) ha d'explicar el que ha llegit i fer-ne un resum.
- Els que vénen a continuació (el 3r i el 4t) diuen si el resum és correcte i, si cal, el matisen o l'amplien.
- El 2n alumne o alumna llegeix el segon paràgraf, el 3r en fa el resum, i el 4t i el 1r tot diuen si és correcte, o l'amplien o el matisen. I així successivament fins que han llegit el text.

Pot ser que no sàpiguen el significat d'una paraula. Poden fer la consulta en un diccionari o bé demanar-ho al docent o a un altre grup.

4. 1-2-4

Procediment:

- Al mig d'una exposició, el docent fa una pregunta a l'alumnat.
- Dins l'equip de base, primer individualment, pensa quina és la resposta.
- En segon lloc, es posen de dos en dos, intercanvien les seves respostes i les comenten.
- En tercer lloc, tot l'equip (4) ha de decidir quina és la resposta més adequada a la pregunta que els han fet.

Aquesta activitat es pot fer igual, però a l'inrevés. Els alumnes pensen preguntes (primer individualment, després de dos en dos i després en grup) per fer al docent sobre el que està explicant.

5. Foli giratori

S'encarrega una tasca als equips de base (una llista de d'un conte, les coses que saben d'un determinat tema per conèixer les seves idees inicials, una frase que resumeixi una idea fonamental del text que han llegit o del tema que han estat estudiant, etc.). La tasca, paraules, la redacció però, es farà col·lectivament.

Procediment:

- Es posa un foli en blanc a la taula de cada grup.
- Un membre de l'equip comença a escriure la seva part en un foli i el passa al que té al seu costat seguint la direcció de les agulles del rellotge, perquè escrigui la seva part de la tasca en el foli.
- I així successivament, fins que tots els membres de l'equip hi han participat.
- Quan un membre de l'equip fa la seva part, els altres han d'estar atents, i ajudar-lo, corregir-lo...

6. Llapis al mig

Es dóna a cada equip tantes preguntes o exercicis sobre el tema que treballen a la classe en aquell moment com membres té l'equip de base (generalment quatre), cada un es fa responsable d'una tasca. Els llapis de tots es posen al mig de la taula.

Procediment:

- Cada alumne/a es responsabilitza de la resposta d'una pregunta o de la realització d'un exercici (l'ha de llegir en veu alta, s'ha d'assegurar que tots els seus companys aporten informació i comprovar que tots saben i entenen la resposta consensuada).
- Un cop s'ha consensuat una resposta, cadascú agafa el seu llapis i escriu o realitza l'activitat. Això sí, el responsable de la pregunta o l'exercici s'ha d'assegurar que tothom ho té clar i sap què ha de fer o què ha de respondre. En aquest moment ja no es pot parlar només es pot escriure.
- Successivament es fa el mateix amb els altres exercicis fins que tots han completat els quatre exercicis de l'activitat.

7. El joc de les paraules

S'escriu a la pissarra unes quantes paraules-clau sobre el tema que estan treballant o ja han acabat de treballar.

Procediment:

- En cada un dels equips de base, cada estudiant ha d'escriure una frase amb una d'aquestes paraules, o expressar la idea que hi ha "darrera" d'una d'aquestes paraules.
- Un cop l'ha escrita, l'enseny a la resta dels seus companys, que la corregeixen, l'amplien, la modifiquen, etc. fins a "fer-la seva, de tot l'equip".
- Les frases o les idees escrites amb les paraules-clau de cada equip, es posen en comú, oralment o per escrit a la pissarra.

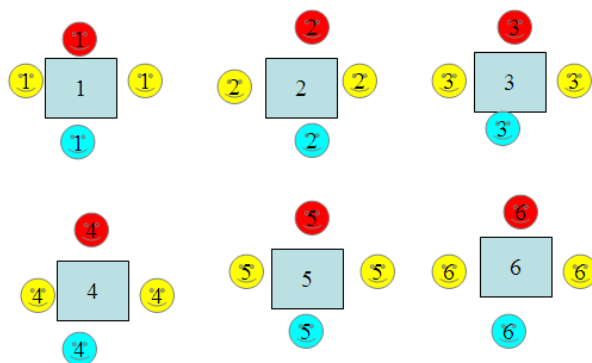
Les paraules-clau poden ser les mateixes per a tots els equips, o cada equip de base pot tenir una llista de paraules-clau.

8. TGT. Joc (Team Games Tournaments)

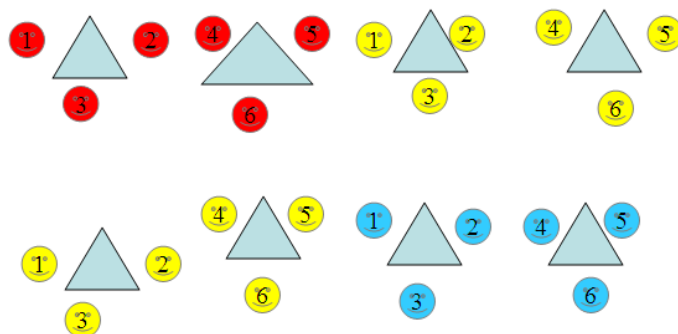
És un joc de preguntes i respostes.

Procediment:

- Es formen equips de base heterogenis, tal com està a la imatge, pel que fa al nivell de rendiment dels membres (cada color indica un nivell diferent) i el docent els indica que la fita és assegurar-se que tots els membres del grup aprenguin el material assignat.

- El docent lliura el material que hauran d'estudiar.
- L'alumnat estudia, en equip, el material.
- Un cop l'han estudiat comença el joc.
- Es formen equips esporàdics. Cada alumne/a juga en grups de tres, amb dos companys o companyes d'altres equips que tinguin un rendiment similar al seu.

- El docent lliura a cada equip de tres un joc de fitxes amb les preguntes sobre el material après fins aquell moment en els equips cooperatius.
- Un alumne/a de cada trio agafa una fitxa del piló, que està de cap avall, i llegeix la pregunta perquè un altre component la respongui. Si la resposta és correcta, es queda la fitxa. Si és incorrecta, o l'altre refuta la resposta, aquest pot donar resposta. Si cap dels dos l'encerta, tornen a posar la fitxa a sota el piló. Si el que refuta la resposta

l'encerta, es queda la fitxa. Si no l'encerta, ha de tornar una de les fitxes que ja havia guanyat.

- El joc finalitza quan s'acaben totes les fitxes. El membre del trio que al final té més fitxes guanya la partida i obté 6 punts per al seu equip base; el que queda segon, obté 4 punts i el tercer 2.
- El punts que ha obtingut cada integrant del trio se sumen als que han obtingut els companys de l'equip base que formaven part d'altres tríos.

9. Trencaclosques

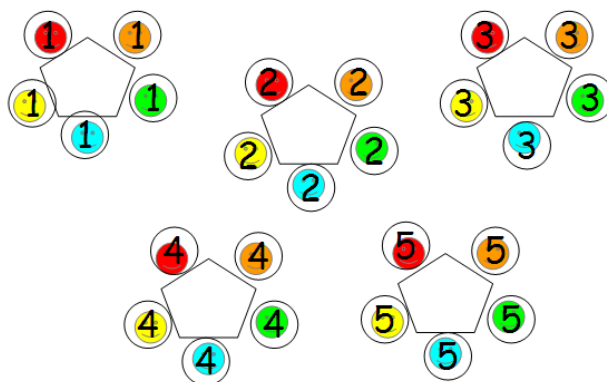
– Aronson–

Aquesta tècnica intenta posar els alumnes en una situació d'interdependència extrema, tot creant les condicions necessàries perquè el treball de cada membre de l'equip sigui absolutament imprescindible per tal que la resta dels membres pugui completar la seva tasca.

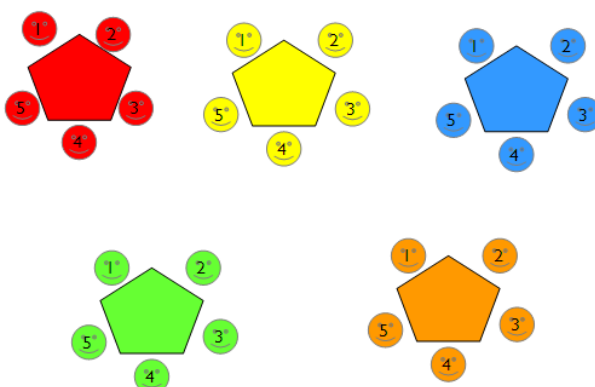
Cada un d'ells té una cosa important i necessària per a la resta, es necessiten mútuament i se senten estimulats a cooperar i compartir els coneixements.

Procediment:

- Es formen equips de base, heterogenis, de 4 o 5 membres cadascun. El material objecte d'estudi es divideix en tantes parts com membres tenen els equips.

- Cada membre de l'equip prepara la seva part, serà l'expert del tema.
- Tot seguit, cada membre de l'equip base es reuneix amb la resta de membres, formant els "equips d'experts", que tenen la mateixa àrea de coneixement (o peça del puzzle), per intercanviar informació, aprofundir en el tema o realitzar activitats.

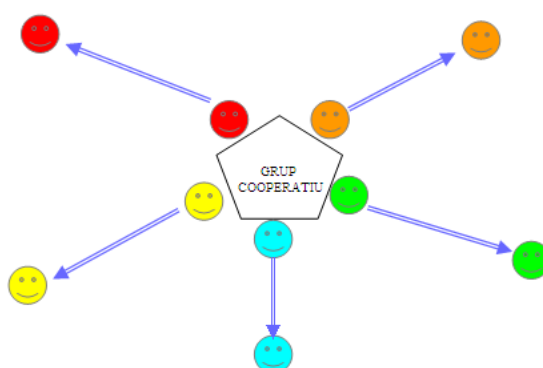

- Es retorna als equips base. Cada alumne/a (expert en un apartat) es responsabilitza d'explicar a la resta de l'equip la part que ha preparat, al mateix temps que ha d'aprendre el material que ensenyen els altres membres de l'equip.
- El grup adjunta totes les parts, les peces del puzzle. El treball final requereix de tota la informació o apartats dels diferents grups d'experts.
- Avaluació del treball, que pot fer-se d'equip o, en el cas més extrem, individual (fins i tot d'un sol membre), però la nota final és d'equip.

Aquest mètode permet que les contribucions de tots els alumnes, incloent-hi els alumnes amb més necessitat d'ajut, siguin igualment valorades, perquè són necessàries per a l'assoliment d'objectius.

10. TAI. Pla de treball personalitzat (Team Assisted Individualization)

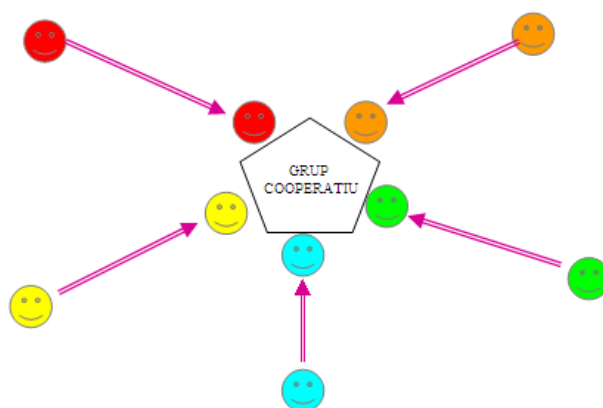
Aquesta tècnica combina l'ensenyament individualitzat amb el treball en equip per ensenyar matemàtiques. L'objectiu de cada alumne/a és doble: aprendre el que el professor li ensenya i assegurar-se que els companys d'equip també aprenen el que el professor els ensenya. La principal característica radica en el fet que la tasca d'aprenentatge comuna s'estructura en programes personalitzats pels diferents membres de l'equip. Per tant, cooperació i individualització es conjunquen en un intent de superar les possibles deficiències de cada un d'aquests enfocaments per separat.

Procediment:

1. Cada equip estableix el propi Pla de Treball. I cada membre de l'equip té el seu propi Pla de Treball Personalitzat, amb objectius didàctics i activitats.
2. Tot l'alumnat treballa sobre els mateixos continguts, però a diferents nivells, en funció de les habilitats de cadascú. Treball del material en tres nivells: normal, mitjà i alt.

3. Cadascú segueix uns materials ajustats al seu nivell d'habilitat en matemàtiques.
4. Cada alumne/a treballa en equip sobre el propi Pla de Treball, demana ajuda als altres si la necessita i n'ofereix si li'n demanen.
5. De tant en tant, dins de l'equip, els alumnes controlen el progrés de cadascú en relació amb els objectius didàctics del Pla de Treball.

- De tant en tant, el professorat, pot agafar a part, dintre de la mateixa aula, els alumnes que treballen el material d'un nivell determinat per fer explicacions complementàries, orientar-los en les activitats, resoldre qüestions... La resta de membres continuen treballant en el seu equip o bé poden formar un equip esporàdic amb companyes i companys d'altres equips que treballen el mateix nivell.
- Tant per elaborar el Pla d'Equip, com per revisar-lo, els equips han de disposar d'un temps per reflexionar i revisar el seu funcionament.

La qualificació final de cada alumne/a ve determinada per la puntuació que el professorat hagi donat a les seves produccions individuals i per la qualificació obtinguda, si és el cas, al Projecte d'Equip.

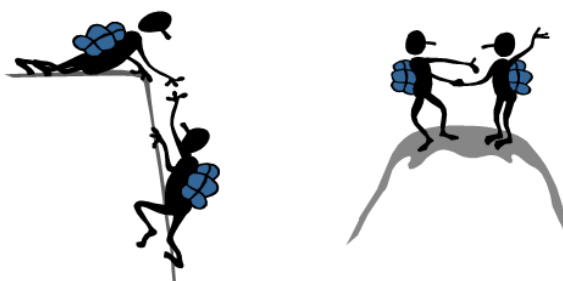
11. Tutoria entre iguals

Poden ser dos alumnes, de la mateixa classe o de diferents. Un fa de tutor i l'altre/a d'alumne/a.

Procediment o fases:

- Fase preparatòria: selecció, valoració i priorització de les necessitats educatives dels alumnes que seran tutoritzats.
- Disseny de les sessions de tutoria (continguts a treballar i estructura bàsica de cada sessió) i del sistema d'avaluació.

- Selecció i aparellament de tutors i alumnes.
- Disseny i desenvolupament d'un programa de formació dels tutors: objectius de la Tutoria entre Iguals, responsabilitats del Tutor, entrenament en els procediments d'avaluació, estructura bàsica de cada sessió, procediments per ensenyar les habilitats als alumnes i destreses interpersonals.
- Inici de les sessions de tutoria, el professorat fa supervisió els primers dies.
- Manteniment de la implicació dels tutors: reunions formals i de contactes informals amb el professorat assignat per donar suport i assessorament als alumnes que fan de tutors.

Condicions per a que les sessions tinguin èxit:

- Les sessions han d'estar ben estructurades: els continguts i els passos a fer.
- El contingut de la tutoria ha de tenir continuïtat amb el que es treballa a la classe, hi ha d'estar directament relacionat.
- Cal garantir l'aprenentatge de cada contingut i de cada destresa abans de passar als següents.
- Les sessions han de ser curtes, mitja hora aproximadament, i continuades, per anar bé amb una freqüència diària.

També es pot fer la *Tutoria entre iguals amb els rols invertits*: alumnes tutoritzats passen a ser tutors d'alumnes ordinaris més joves.

12. Ensenyament Recíproc (Reciprocal Teaching)

Aquesta modalitat d'aprenentatge cooperatiu va ser dissenyada per desenvolupar la lectura comprensiva. En l'ensenyament recíproc cada membre del grup s'ocupa de desenvolupar una de les operacions cognitives que un bon lector faria per comprendre un text. Després de la lectura i el resum d'un fragment per part d'un dels membres de l'equip, un altre fa preguntes,

un altre respon les preguntes i, per últim, un altre anticipa el que vindrà després. Aquestes operacions aniran rotant entre els membres del grup, per aconseguir que tots se n'apropriïn.

13. Grup d'investigació (treball per projectes)

Procediment:

1. Elecció del projecte:

- Elecció i distribució de temes o subtemes: a partir d'un tema ampli, generalment plantejat pel professorat, l'alumnat suggereix subtemes específics.
- Activació dels coneixements previs i es formulen hipòtesis.
- Constitució d'equips de treball: de 3 a 5 membres. Cada equip es fa càrrec d'un subtema.

2. Planificació del projecte:

- Metes.
- Elaboració de l'índex.
- Distribució de tasques.
- Temporalització.

3. Desenvolupament del pla:

- Fases del pla:
 - Recerca d'informació.
 - Anàlisi i síntesi.
 - Revisió i, si cal, reelaboració de l'índex.
 - Presentació del treball.
- En cada una de les fases hi ha un membre que n'és responsable: coordina l'equip, recorda les tasques que ha de fer cadascú, consulta al professor...
- Cada membre de l'equip té una feina, una tasca, a fer en les diferents fases.
- Cada fase té marcat un període de realització.

4. Avaluació:

- Continguts, desenvolupament del projecte i producte final.

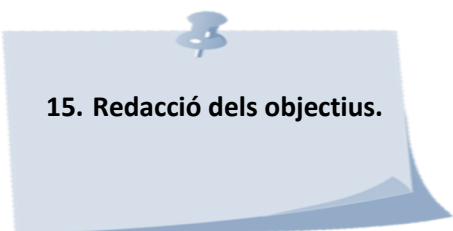
14. Els Racons

És una organització de l'espai que respon a una conceptualització del treball de l'aula diferent a la del grup classe estàtic. Respon a les necessitats d'integrar les activitats d'aprenentatge a les necessitats bàsiques de l'alumnat, dit d'una altra manera, és un intent de millorar les condicions que possibilitin la participació activa de l'alumne/a en la construcció dels seus coneixements.

S'ha de confiar que cada alumne/a serà capaç de realitzar l'activitat que lliurement escull. El docent ha d'intervenir en un racó quan la tasca a desenvolupar té certa complexitat, quan vol fer un seguiment acurat de l'alumnat en el desenvolupament de la seva feina o bé quan s'introdueix un racó nou o un que ja funciona però cert interès dinamitzant-lo. Però cal pensar a diversificar les tasques en els diferents racons per tal que no totes exigeixin una presència constant del docent.

S'ha de permetre que l'alumnat esculli les activitats que volen fer, dintre dels límits que suposa compartir les diferents possibilitats amb els altres. Ara bé, l'alumnat ha de poder passar per tots els racons que se'ls ofereix.

És una bona oportunitat per incorporar estris i material no específicament escolar o didàctic, però que formen part de la vida quotidiana de l'alumnat i de la nostra cultura.

15. Redacció dels objectius.

El grup ha de redactar els seus objectius, o tenir-los ben clars, tant d'aprenentatge com de dinàmica de grup.

Autoregular el funcionament del grup: S'escriuen les normes de funcionament (torn de paraules, to de veu, ...) i els seus encarregats (moderador, portaveu, secretari, responsable de material...).

Rol i funcions: De cada encarregat, es redacten les seves funcions, que al final cada membre l'avaluarà.

Pla d'equip: Document on es farà constar:

- El càrrec que exercirà cadascú durant aquest període.
- Els objectius de l'equip: tot allò que l'equip es proposa aconseguir, d'una manera especial, durant aquest període.
- Els compromisos personals: allò a què es compromet cadascú per al bé de l'equip, perquè l'equip funcioni millor.

